

Voorwoord

Na deze extreem warme en natte zomer en het prachtige najaar is het weer tijd voor het voorbereiden van een volgende Kinkhoorn en de komende Donateursmiddag.

In de vorige Kinkhoorn ben ik begonnen met een artikel over het testament van een belangrijk en welvarend Heer in de 17de eeuw, in casu Ignatius van Kingma, de laatste Kingma op de State.

In het eerste deel van dit artikel ging het voornamelijk over het regelen van de erfopvolging en de instandhouding van de State. Deze keer gaat het vooral over het onroerend goed in de erfenis.

Verder hebben wij vernomen dat er plannen gesmeed worden om het pontje van Kingmatille weer in de vaart te brengen. In verband hiermee heeft Gryt van Duinen, van Omrop Fryslân, Bauke Saakstra, de hoog bejaarde oud inwoner van Kingmatille geïnterviewd. Dit heeft geresulteerd in een artikel over Saakstra dat wij met toestemming van Gryt in deze Kinkhoorn opnemen.

Dan hebben we nog een verslag van onze Duitse donateur Ralf die een “genealogische” vacantiereis naar Friesland heeft gemaakt en daar verslag van doet.

Met een artikel over de bewoners van de state tot 1700 en de gebruikelijke rubriek “Kronkels” wordt het een stevige Kinkhoorn.

Kees Kingma, voorzitter

Testament van “De Heer Old Brigadier Ignatius van Kingma” te Sweins – 1696   Vervolg van Kinkhoorn 13

Op pagina 9 gaat het testament verder met een eis m.b.t. zijn grafzerk: *“Mijn erfgenaem of erfgenamen sullen ook gehouden wezen de namen en wapenen van mij testator en van wijl mijn vrouw Jaijke van Viersen mijn eerste huisvrouw binnen ’t jaer na mijn overlijden op de steenen in de kerk tot Zweins bij mij ten dien fine¹ daer laten brengen doen houwen, bij paene van² hondert rijxdaelders aen gedagte Nieuw Weeshuis te Lieuwarden te verbeuren”*. Dat hieraan uitvoering is gegeven kan men in de kerk van Zweins zien. Helaas is als gevolg van een verordening in de Franse tijd³ de bovenste helft van de twee wapens weggehakt. Vermoedelijk is de onderste helft gespaard gebleven doordat er destijds iets overheen heeft gestaan: zie bijgaande foto. Dan wordt met veel omhaal van woorden, voor het geval de bezitter van Kingma State een “onmondige”(minderjarige) zoon of dochter heeft nagelaten, aan *“de Edelmogende Heeren raden des Hoffes van Vrieslandt”* gevraagd een *“eerlijk man te verkiesen”* om als voogd op te treden. Deze moet dan voor de *“Commissaris van Hooggemelte Hove Provinciael”* verantwoording af leggen, waarbij ook *“enige naeste en bequamste”* bloedverwanten van de onmondige (nieuwe) bezitter betrokken moeten worden.

Daarna worden in het testament twaalf zaken, “*vastigheden*” genoemd (onroerend goed), opgesomd:

1. *Kingma State met de Huisinge, Plantagie, vrije visserij sig strekkende van Franeker aen Ripster rijdbrugge⁴, swanejagt gelijk ik*

¹ *Fine*, van “fin”, eynde, (Practisyns Woordenboekje).

² *bij paene van*, op straffe van, (P.W.).

³ Een kennisgeving van het gerecht van Franekeradeel luidt: dat vóór 1 Oktober 1796 de “fideicommissaire wapenen en andere teekenen op Kingmastate en in de kerken voorhanden” moeten worden weggenomen. Dit houdt verband met de in de Franse tijd gepropageerde “gelijkheid”. Dit betekende dat familiewapens, die immers standsverschil benadrukten, niet pasten.

⁴ *Rijpster rijdbrugge*, de berijdbare brug van Dronrijp.

en mijne voorouders dezelve altoos gerustelijk gebruikt en gepossideerd⁵ hebben, de gestoelten in beide de kerken, sampt kelder en graven, met verdere praeëminenten⁶ en servituten⁷ van ouds er toe en aenbehorende groot een hondert pondte⁸ gelegen tot Sweins bij mij testator jegenwoordig bewoond.

2. Een sathe lands groot vijf en twintig pondemaat met de huisinge schuire cum annexis⁹ gelegen aen Kingmatille bij Dirk geerts Rodenburg gebruikt.
3. Vier camers aen de trekweg¹⁰ mede alhier gelegen.
4. Het tiggelwerk¹¹ met de huisinge, schuire groot vijf en twintig pondemaat bij Jacob Classen gebruikt, hem nog vijf en twintig pondemaat 't cleiland genaemdt en bijna vertiggeld, bij Harmen Harmens gebruikt.
5. Een sathe lands, Rinnerda sathe genaemdt mede tot Sweins gelegen groot sestig pondemaat bij Jan Yettes gebruikt.
6. Een stemdragende¹² sathe of stelle of huisteed Bervert genaemdt ensgelijk tot Sweins bij Jan Yettes gebruikt.
7. Een sathe lands gelegen tot Tzjom¹³, overre Tille genaemd, groot na naem en faem twee en veertig pondemaat bij Pytter Elings gebruikt.
8. Een stemdragende plaets¹⁴ tot Herbaijum¹⁵ groot omtrent negen en

⁵ *Possideeren*, bezitten, (P.W.).

⁶ *Preëminent*, boven anderen voortreffelijk, (van Dale).

⁷ *Servituut*, dienstbaarheid, erfdienstbaarheid, (van Dale).

⁸ *Pondte*, dit moet een afkorting van "pondemaat" zijn, aangevende de oppervlakte van de bij de State behorende grond. 100 pondemaat is $\pm$ 33 hectare.

⁹ *Cum annexis*, met bijbehoren, (Latijn bij genealogisch onderzoek).

¹⁰ *Trekweg*, jaagpad langs de Harlinger trekvaart (nu Harinxmakanaal).

¹¹ *Tiggelwerk*, of *tichelwerk*, steenbakkerij.

¹² Het stemrecht en de te betalen belasting waren gerelateerd aan de bezittingen.

¹³ *Tzjom*, nu Tsjom en in het Nederlands Tzum. Dorp 6 km hemelsbreed ten Z.W. van Zweins.

¹⁴ *Plaets*, boerderij.

¹⁵ *Herbaijum*, nu in het Nederlands ook zo geheten, in het Fries Hjerbeam. Dorp halverwege Franeker en Harlingen.

twintig pondemaat en de huis en stjelp¹⁶ met verzoek van mijne erfgenamen te willen vigileren¹⁷ so veel doenlijk om bij occasie¹⁸ agt of twaleff pondte¹⁹ daer bij te copen en ten allen tijden onder de huisinge en meergedachte majoraet te laten verblijven.

9. *Een sathe lands gelegen in den dorpe Dronrijp groot vijff en tagtig pondemaat bij Pytter Classen cum uxore²⁰ gebruikt wezende. Hebbende de Heeren neven, Hector van Glinstra, Grietman over Tietjerksteradeel, Jacob van Gemmenich en de Kerk van Welschap ten naesten beswaerd jegenwoordig met huis cum annexis²¹, welke mijn geïnstitueerd²² erfgenaem, indien ik de tauxatie²³ bij mijn leven niet mogt hebben betaeld, sal betalen en aflossen.*
10. *Een sathe lands gelegen tot Peins, mede onder dit praerogatief of majoraet begrepen geregtigd met twee stemmen groot na naem en faem, hondert pondemaat Sijtse Tamminga genaemd, met de huisinge, schuire cum annexis bij de weduwe van Buwe Dirks jegenwoordig gebruikt werdende.*
11. *Twee sathen landt met de huisinge cum annexis gelegen tot Peins de ene groot omtrent vijftig pondte, bij Gerrit Walles de andere bij Pieke Classen jegenwoordig gebruikt werdende groot twee en dertig pondemaat welke plaetzen onder conditie hier voren gementioneerd²⁴ mede tot onderhoudt van Kingma State sullen werden gebragt en onder dit meer gemelde majoraet ten allen tijden verblijven geënclaveerd²⁵.*

¹⁶ *Stjelp*, stomp, stelphuizing, boerderij waarvan de woon- en bedrijfsruimte(n) door één dak geheel overdekt zijn, (Frysk Wurdboek).

¹⁷ *Vigileren*, waken, wakker zijn, (P.W.).

¹⁸ *Occasie*, gelegenheid, voorval, (P.W.).

¹⁹ *Pondte*, kennelijk is dit een verkorte weergave (geen gangbare afkorting) van het woord Pondemaat.

²⁰ *Cum uxore*, met zijn vrouw, (Latijn bij genealogisch onderzoek).

²¹ *Cum annexis*, met bijbehoren, (Latijn bij genialogisch onderzoek).

²² *Institueren*, instellen, (van Dale).

²³ *Tauxatie*, betekenis onbekend! Mogelijk is dit zoiets als een lening of hypotheek.

²⁴ *Mentioneren*, melding maken van, vermelden, (van Dale).

²⁵ *Geënclaveerd*, waarschijnlijk wordt bedoeld *ingesloten*, d.w.z. opgenomen in de beschreven erfenis.

12. *Ten laesten een sathe lands met huising cum annexis gelegen tot Doijum onder de klokkeslag van Franequer²⁶, groot drie en vijftig pondemaat bij Claes Jans als meijer²⁷ gebruikt werdende.*

Als we alle grond optellen bezat Ignatius ongeveer 576 pondemaat, dat is ± 192 hectare. Omdat er nog geen kadaster bestond is de grootte van de diverse percelen niet exact bekend. Dat blijkt b.v. ook uit aanduidingen als *groot omtrent ....* en *groot na naem en faem ....*. Dit laatste betekent zoveel als “groot zoals plaatselijk algemeen bekend is”.

Dan bezat Ignatius de aanzienlijke State, een Tiggelwerk, zeven woningen of boerderijen en nog vier “camers”. Wat we onder dit laatste moeten verstaan is niet duidelijk, mogelijk waren dit eenvoudige woningen met slechts één kamer, voor werkers bij het tiggelwerk. Bij elkaar dus een aanzienlijk bezit dat zeker een behoorlijk rendement opgeleverd zal hebben en daarnaast invloed in de vorm van stemrecht.

We zijn nu aangekomen op pagina 11 van het testament, wat betekent dat er nog een vervolg komt in de volgende Kinkhoorn. Hierbij gaat het o.a. over de afwikkeling van de sociale verplichtingen van Ignatius ten aanzien van zijn personeel, welke ook in het testament zijn vastgelegd.

Kees Kingma
Wordt vervolgd.

²⁶ *Doijum*, nu *Doaium*, een dorpje 2,5 km ten zuiden van het centrum van Franeker waar men blijkbaar de klok van de Franeker kerktoren kon horen slaan.

²⁷ *Meijer*, pachter, huurboer, ook iemand die een boerderij of een andere zaak beheert voor rekening van de eigenaar, synoniem *zetboer*, *rentmeester*, (van Dale).

Bewoners van Kingma State tot 1700

In het artikel over het testament van Ignatius Kingma krijgen we een indruk van de bezittingen van Kingma State rond 1700.

Hoe is dit bezit ontstaan vanaf het begin van de 16de eeuw?

In het Register van Aanbreng van 1511, wordt Jelle Kinghum, eigenrde, voor 16/40 genoemd als eigenaar van Kingma Sate. Een Johannes Petri (Pieterszoon) bezat 14/40 van de boerderij. Was deze Johannes Petri een broer van Jelle Kinghum en heette de vader Pieter?

Pieter Jelles, de oudste zoon van Jelle Kinghum werd rond 1480 geboren in Zweins, zijn grootvader Pieter moet dus geleefd hebben in het begin van de 15de eeuw.

Pieter Jelles wordt in het Register van Aanbreng van 1511 genoemd als gebruiker van Kingma Sate, hij is niet de eigenaar. Mogelijk pachtte hij van zijn vader Jelle en zijn oom Johannes Petri. Ook betaalde hij een bedrag van 9 fl. en de voeding van een hengst om de andere winter aan de kleindochter Lutske van Edwer Sjaerda, uit de opbrengst van 40 fl. en 22 stuivers van de boerderij. Dit bedrag is een ¼ van de totale opbrengst. Mogelijk waren de Sjaerda's voor de ontbrekende 10/40 eigenaar van Kingma Sate.

De familie Sjaerda had sterke banden met de sate Kinghum. In 1413 was Sicke Sjaerda rechter namens de sate Kinghum.

Pieter Jelles was dus gebruiker van de sate, tevens was hij gevolmachtigde van Franekeradeel. Hij moet rond 1510 getrouwd zijn met Nel Jansdr. Pieter Jelles had vier kinderen, JellePieters, Ynte Pieters, Claes Pieters en Hendrick Pieters. Als oudste zoon volgt Jelle Pieters zijn vader op als eigenrde op de sate, hij was getrouwd met Hylck Gerritsdr Vogelsanch uit Oosterwierum, zij overleed in 1570 te Zweins. Jelle Pieters huwde voor de tweede keer met Yda Meyntedr., die vóór 1597 overleed. Pieter Jelles woonde in 1601 in Dronrijp, waar hij tussen 1603 en 1605 overleden en begraven is.

In 1587 wordt zijn naam genoemd in verband met Lutke Hockwerter'sate in Winsum. In 1571 koopt Jelle Pieters land op de

Hinixteterpstra sate te Skalsum van zijn broer Claes Pieters, die op Foppinga sate bij Dronrijp woonde.

Een zoon van Claes Pieters, Ynte Claesz Kingma, was eigenerfde op Stickingabuerster sate onder Achlum. De dochter Baefke van zijn kleinzoon, ook een Ynte Claesz, bracht de naam over op een familie Kingma met als stamdorp Beers.

Terug naar Jelle Pieters. Uit zijn eerste huwelijk werden vijf kinderen geboren: Pieter Jelles, Dirck Jelles, Hendrick Jelles, Ynte Jelles en Jetske Jellesdr.

Pieter Jelles, de oudste van de kinderen, werd geboren rond 1560 te Zweins en volgt zijn vader op als eigenerfde op Kingma sate. Rond 1600 is de sate blijkbaar zodanig verbouwd dat daarna gesproken werd over een State.

Pieter Jelles was getrouwd met Aelcke Heredr, zij hadden zes kinderen, waarvan twee jongens en vier meisjes. De zoon Hero Petri Kingma was later dominee in Sneek (zie Kinkhoorn nr. 12) en Johannes Pieters Kingma was later boer in Oenkerk (zie Kinkhoorn nr. 10).

Pieter Jelles was lid van de Gedeputeerde Staten in Friesland.

Hoe rond die tijd de eigendomsverdeling en de omvang van de State was, is niet duidelijk. Blijkbaar waren Pieter Jelles en Aelcke Heresdr eigenaar van 1/5 van 45 pondemate (± 16,5 ha.) land van Kingma State, de overige 4/5 behoorde waarschijnlijk aan zijn broers en zusters.

Vermoedelijk was het oppervlakte van de State groter en waren zijn drie ooms mede eigenaar.

Pieter Jelles en zijn vrouw zijn mogelijk rond 1610 beide te Zweins overleden.

De oudste zoon Hero Petri was toen rond 12 jaar oud en zijn broer Johannes Pieters ongeveer 5 jaar oud. De oudste zuster, Elske Pieters was toen ongeveer 22 jaar oud en nog niet getrouwd.

Terug naar de drie broers en zuster van Pieter Jelles.

Dirk Jelles was getrouwd met Fedske Pybesdr Wyarda. Dirck Jelles

was boer op Sjaerda State bij Dronrijp, ook hier mogelijk weer een relatie met het geslacht Sjaerda? Hun dochter Trijntje Dircksdre was getrouwd met Claes Willems en bracht de naam over op de familie Kingma met als stamdorp Rauwerd.

Hendrick Jelles was getrouwd met een Rienksdr en woonde 1601 in Franeker, hij had vrij veel vermogen. Zijn testament van 1625, berust in het Kingma archief. Daarin benoemd hij zijn enige zoon Rienck als enige erfgenaam, zijn vrouw was toen al overleden, hij zelf overleed vóór 17/1 1631. In 1611 is hij eigenaar van Kingma State en verkoop hij deze aan zijn oomzegger Saeckle Yntes Kingma (Kinkhoorn nr. 3). Hoe Hendrick Jelles in het bezit gekomen is van de State is niet duidelijk. Zoals we gezien hebben waren zijn broer Pieter Jelles en zijn vrouw rond 1610 overleden, de beide zonen Hero Petri en Johannes Pieters, resp. 12 en 5 jaar oud, waren te jong om de State te beheren. Mogelijk is dit de reden geweest dat Hendrick Jelles bij het overlijden van zijn broer en schoonzus, erfde van de State heeft opgekocht en mogelijk als voogd voor de kinderen van Pieter Jelles en zijn vrouw is opgetreden.

Ynte Jelles was getrouwd met Trijntje Saeckles Sandstra. Ynte Jelles was boer in Schalsum, waar hij in 1590 overleden is, zijn vrouw is in 1623 te Zweins overleden. Zij hadden twee kinderen, Saeckle Yntes, geboren rond 1584 en Jan Yntes, geboren rond 1585.

Saeckle Yntes was getrouwd met Buke Thomasdr van Sloten en woonde te Balk, Franeker en Zweins. Hij was gecommiteerde in de rekenkamer van de provincie Friesland. Tevens was hij “volmacht ten landsdage” en ook volmacht uit de Vijf Delen. In 1640 maakt hij als ouderling van Zweins, deel uit van de provinciale synode. In 1618 onderneemt de gemeente Leeuwarden actie om Saeckle Yntes er toe te brengen de brug bij Kingmatille op te knappen.

In 1611 koopt Saeckle Yntes, samen met zijn oom Ruydrdt Saeckles, Kingma State van zijn oom Hendrick Jelles (Kinkhoorn nr. 3 en 7). Ze betalen 3.670 gouden fl. echter zonder de landerijen.

De broer van Saeckle Yntes, Jan Yntes, trouwde rond 1640 met Bauck Beyma en woonde onder anderen in Grijskerk, waar hij

begraven is. Hun dochter Trijntje Jans is de stammoeder van de Makkumer Kingma's (Kinkhoorn nr. 9).

We hebben gezien dat in 1611 Saeckle Yntes de State van zijn oom Hendrick Jelles kocht, hij was toen ongeveer 27 jaar oud en nog geen jaar getrouwd met Buke Thomasdr. Zijn oom was dus mede-eigenaar voor de helft. Deze oom Ruyrdt Saeckles overleed in 1618 en blijkt volgens aantekeningen op de akte zijn betalingen te hebben voldaan. In november 1634 is alles, afbetalingen en rente, verrekend.

In 1631, waarschijnlijk na het overlijden van zijn vader, Hendrick Jelles, maakt Rienck Kingma, student te Franeker, zijn testament. Hij bedenkt de armen van Peins en Franeker, zijn tante Hylck Riencksdr, weduwe Gerryt Jacobs, en voorts gaan prelaten naar Gadske Pieters Kingma, zijn neef Saeckle Kingma, naar dominee Hero Kingma en zijn nicht Nelcke Pieters Kingma. Erfgenamen worden ten slotte de kinderen van zijn ooms Ynte Jelles, Dirck Jelles en Pieter Jelles en van zijn tante Jetske Jelles. Ook later moet zijn nalatenschap binnen testators familie van vaderskant blijven. Rienck overlijdt rond 1635.

In 1635 en 1636 verkopen negen partijen erfgenamen van Riencks Kingma hun aandeel (elk voor 1.025 fl.) in de nalatenschap aan de neef en één keer broer Saeckle Kingma.

De kinderen van Dirck Jelles verkopen hun aandeel in één voor 5.125 fl. De rest van de neven en broer Jan Kingma gaan iedere voor zich, sommige betalingen vinden veel later plaats, zoals we gezien hebben bij de nakomelingen van Johannes Pieters uit Oenkerk (Kinkhoorn nr. 10).

Indien de erfenis betrekking had op de niet verkochte gronden van Kingma State, kunnen we een aardig beeld krijgen van de waarde van Kingma State rond 1635. We hebben gezien dat in 1611 de State met bijbehoren en zonder landerijen voor 3.670 gouden fl. werd verkocht aan Saeckle Kingma, de uit de erfenis van Riencks gekochte aandelen, inclusief het eigen aandeel van Saeckle, bedroeg 15×1.025 fl., totaal 15.375 fl. De totale waarde

van Kingma State moet dan ongeveer 19.045 fl. hebben bedragen, voor die tijd een aanzienlijk vermogen.

Het testament van Hendrick Jelles en zijn zoon kunnen hierover meer informatie geven.

Om een indruk te krijgen over het oppervlak van de State, gaan we even terug naar Pieter Jelles, die tot 1610 op de State woonde. Hij was voor 1/5 van 45 pondemaat eigenaar, mogelijk waren zijn broers en zuster voor 4/5 deel mede-eigenaren van de 45 pondemaat. De State zal waarschijnlijk groter zijn geweest, uitgaande van de mogelijkheid dat de drie ooms van Pieter Jelles ook een aandeel van elk 45 pondematen hadden, komen we op een oppervlak van 180 pondemaat (ruim 66 ha.).

Saeckle Kingma moet op de leeftijd van 26 – 30 jaar een zeer vermogend man zijn geweest om de gehele State te kunnen kopen. Mogelijk had Buke Thomasdr van Sloten veel geld en heeft hij uit de familie Saeckles geld ontvangen, zeker een uitdaging om dit verder uit te zoeken.

Saeckle Ynte en zijn vrouw Buke hebben zes kinderen gehad, waarvan vier jong overleden.

Catharina (Trintie) Saeckles werd 1617 geboren, zij was gehuwd met Jacob Pauluszn van Gemmenich.

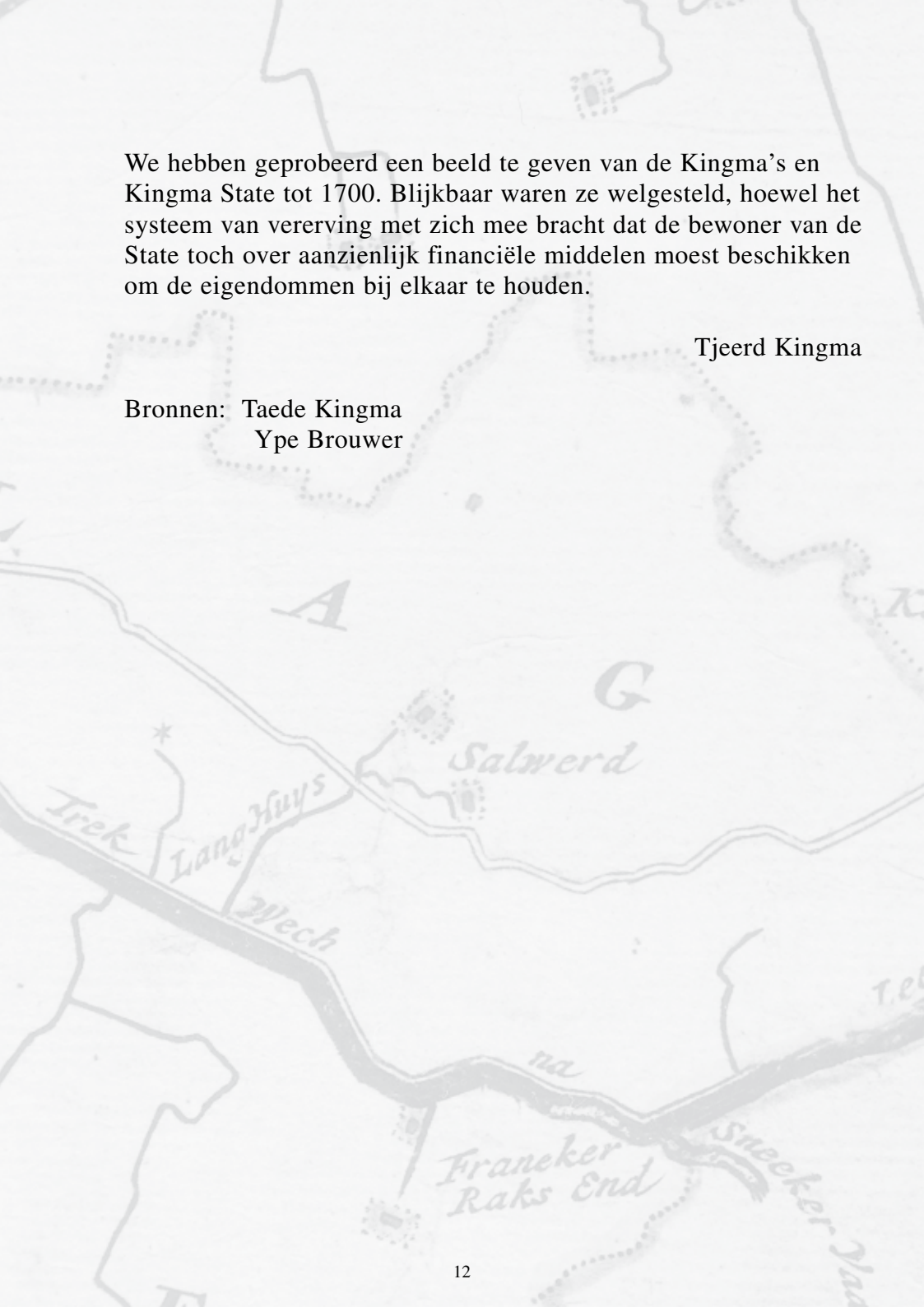
Ignatius (Ynte) Saeckles Kingma werd in 1621 geboren, hij is waarschijnlijk na het overlijden van zijn vader Saeckle Yntes rond 1652 op Kingma State gaan wonen waar hij in 1700 is overleden. In de verschillende Kinkhoorns is uitvoerig aandacht besteed aan Ignatius. Na zijn overlijden werd de zoon van zijn zuster, Zacheus van Gemmenich, die door Ignatius in zijn testament tot universeel erfgenaam ingesteld was, fidei-commissaris en bewoner van de Kingma State. Hiermee eindigde de relatie tussen de Kingma's en Kingma State.

Blijkbaar heeft zowel Ignatius als zijn zuster Catharina zich niet gehouden aan de testamentaire bedingen van zowel Hendrick Jelles als zijn zoon Riencks dat de nalatenschap binnen testators familie van vaderskant moest blijven.

We hebben geprobeerd een beeld te geven van de Kingma's en Kingma State tot 1700. Blijkbaar waren ze welgesteld, hoewel het systeem van vererving met zich mee bracht dat de bewoner van de State toch over aanzienlijk financiële middelen moest beschikken om de eigendommen bij elkaar te houden.

Tjeerd Kingma

Bronnen: Taede Kingma
Ype Brouwer

In februari van dit jaar is het initiatief genomen om de pont van Kingmatille opnieuw in de vaart te nemen. Deze pont was er van 1946 tot 1963. Velen in de omgeving hebben het verdwijnen van het pontje erg betreurd. De contacten over en weer werden verbroken. De initiatiefnemers hebben ons gevraagd om onderstaande nieuwsbrief in de Kinkhoorn op te nemen. Vanzelfsprekend ondersteunen we als stichting Kingma State dit initiatief van harte en hopen dat onze donateurs dat ook doen.

In dit kader is er ook een interview geweest met de ons bekende Bouke Saakstra (zie Kinkhoorn 6) dat we met toestemming van de auteur overnemen.

Juli 2006

Keimpetille, it pontsje werom

Aan de bewoners van Hatzum en de Keimptilsterdyk.

In februari van dit jaar hebben wij het plan opgevat om het pontje van Kingmatille weer in de vaart te brengen. U weet misschien dat deze pont tot 1963 gefunctioneerd heeft. Eerder was er een brug op Kingmatille maar die is met de komst van het Van Harinxmakanaal in 1946 verdwenen.

Intussen hebben we gekeken of er mogelijkheden zijn de pont weer te laten varen en een plan ontwikkeld. Aan de zuidkant (de kant van Hatzum) loopt de Keimptilsterdyk niet meer helemaal tot aan het kanaal. De laatste honderd meter klinkers zijn verwijderd. De grond is van Auke Talsma van Tsjeppebûr en hij is genegen mee te werken aan de totstandkoming van de pont. Er komt een brugje en een paadje naar het kanaal en een aanlegplaats voor de pont.

Aan de noordkant kiezen we voor een insteechaven zo'n honderd meter westelijk van de bebouwing. Vanaf dit punt heb je een prachtig uitzicht op de greidhoek en richting Franeker. De pont kan hier liggen wanneer er niet gevaren wordt. We zouden hier ook een paviljoentje willen hebben waar de wandelaars en de fietsers even kunnen uitrusten.

De pont wordt gevaren door vrijwillige schippers. De schippers krijgen een opleiding voor deze taak. De pont vaart in de maanden mei, juni en september op vrijdagmiddag, zaterdag en zondag en in juli en augustus iedere dag. Als u belangstelling heeft om vrijwillige schipper te worden kunt u contact met ons opnemen.

De Provincie Fryslân en it Wetterskip Fryslân geven ons toestemming voor de plannen, nu is het zaak om het geld te verkrijgen. Zou dat lukken dat willen we in april 2007 beginnen. We hopen ook dat het u aanspreekt dat de pont weer in de vaart komt en dat daarmee oude routes in ere hersteld worden.

De stichting i.o. 'Keimpetille, it pontsje werom'.

Foppe de Lang, Dronrijp	0517-231222
Sible Jorna, Dronrijp	0517-231330
Tamme Velstra, Dronrijp	06-36157972
Meindert Groeneveld, Kingmatille	0517-231661
Arend de Schiffart, Wommels	0515-332185
Gryt van Duinen, Goutum	058-2883242

Bouke Saakstra: Keimpetille wie earder foar Fryslân like belangryk as Ljouwert no

Yn in húske oan in Frjentsjerter grêft hâldt hy no ta. Bouke Saakstra. Hy wurdt 94 jier. Syn hele libben leit op Keimpetille. Mei syn broer Gjerryt buorke hy dêr op in pleatske oan de Keimptilsterdyk. Doe't dy der by wei foel ferhuze Bouke nei de stêd ta. Dat is no sechstjin jier lyn. Ik kin Bouke Saakstra goed omdat ik earder in buorfamke wie. Saakstra is in orizjinele tinker dy't gjin blêd foar de mûle nimt. 'Ach myn tiid is foarby jonge. Mar ik haw heel wat meimakke, de earste weareldoarloch, de twadde weareldoarloch en ferjit net de krisisjierren. Dat wie ek net bêst. Der hawwe froeger wol 325 minsken wenne op Keimpetille. Allegear arbeiders. Der stie in dûbele rige huzen, der wienen wenten dy seagen op de feart út mar ek guon dy seagen op de achterdyk út. Doe hienen we noch in slachter, in bakker en in kapper. Der hawwe dêr fiif kafee's west, twa mei in biljet der yn. Yn in âld-skuorre op 'e hoeke by de brêge siet in kafee mei in grut toaniel. Sipke-Anne hat dat hân. Op de toanielkleden stie 'Een verzin', dat wit ik noch wol. Sjoch der waard ek komeedzje spile troch de yngesetenen meiïnoar no.

Ek dy boeren en arbeiders fan Salvert en Hatsum kamen op nei Keimpetille ta, dat wie it sintrum.'

De rike histoarje

'Om 1500 hinne kaam hjir Kingma State. De earste bewenner wie in sekere Jelle (thoe) Kingma. De singel, de leane fan de state nei it tee-húske oan it kanaal, kinst noch dúdlik lizzen sjen. Dy Kingma's dy rûnen oer har eigen grûn fan Keimpetille nei Ried ta. Sa ryk wienen se. Sa gienen se sneins nei de tsjerke ta.

En dy mannen hienen hjir safolle te fertellen dat se mochten tol heffe by de Harnserfeart.

Piebenga fan Peins ha we hjir ris yn 'e Sweinser tsjerke hân en dy hat oer Keimpetille oan it fertellen west. En doe sei er, en dat wie gjin grapke, dat Keimpetille eartiids like belangryk foar Fryslân wie as Ljouwert hjoeddedei.'

Fan brêge nei pont.

‘Ik haw de brêge kinnen as flapbrêge. En doe wie de feart net baggere, dat wie noch foar de oarloch, en doe kaam der in grut skip fan twa, trije hûndert ton. Dat wienen doe de grutsten dy’t der fearen en dat wie in Vlieger fan Warkum en dy siet doe fêst yn de brêge en dan moasten wy dy der meiïnoar trochhinne skuorre. We hawwe wat beleefd dêre.’

Yn 1946 is de brêge der út gien, oant 1963 hat der in pontferbining west. In grutte pont foar de auto’s en foar de fytsen in boatsje. Jaap Peters Miedema wie pontbaas.

‘Hy hat der yn it begjin ek noch molkfarder by west. Hy die it allinnich, hy wurke alle dagen. Der kaam doe noch in soad oer hear. Alles wat fan Baard, Húns en Leons kaam moast oer Keimpetille. Ik wit wol dy Heeringa’s, dy keaplju fan Skeanegoutum kamen der mei it fee del.’

‘Ja, wy hawwe dêr froeger op Keimpetille heel wat ôfwrotten. Letter kamen der mear stedlju te wenjen, lju mei in protte frije tiid. Der wie in kear ek sa’n jong frommis en dy sei tsjin my ‘ik wou zo niet leve als jou leve’, no ik sei dat is dan mar goed ek want ik woe net sa asto leefst. En it sil dy aanst ôf falle. Want no stiet krekt yn ‘e krante dat de kosten fan de stroom tige omheech geane.’

Sels rêde.

Saakstra wennet noch op himsels mei help fan de thússoarch. Hy is aardich technysk. Yn it lytse húske oan de Heerengracht hat er fjouwer tillefoans, sels allegear oanelkoar knope. Hy hâldt even de hoarn foar myn ear om hearre te litten dat der oansluting is. ‘Hoe’k noait fier. Ik haw ek oeral muzyk, haw ik ek allegear sels dien.’ Saakstra giet nei de gong. Op oardel meter hichte stiet in foaroarlochs type radio op in plankje. Ien druk op de knop en de tune fan Omrop Fryslân galmt troch it hûs.

‘Ja, ik rêd my helendal sels. De iene seit dit en de oare seit dat. No komme der guonnen by my en dy wolle sjen at ik wol in waskmasjiene haw. Se wolle de boel troch de kont sjen en dêr haw ik gjin ferlet

fan. Wolsto de waskmaschine ek sjen?’ Saakstra giet my foar nei de keuken. It is dêr wat fol, in protte potten en pannen. De waskmaschine stiet tsjin it oanrjocht oan. It wetter rint der net automatysk yn, dat moat út de geiser komme en dan oer getten wurde. Mar at de knop omgiet makket de masjine in brommend lûd. ‘Ja ik doch sels de klean. De suster sei lêsten ek ‘jo binne ek wol handich.’

In protte omkesizzers

At de thúsoarch om goed acht oere jûns west hat jout Bouke Saakstra him daliks del. It bêd stiet yn de keamer dat hy hoecht net fier. Saakstra hat noait in nachtdraver west. Altyd hat er deeglik libbe en hurd wurke, ‘want jo krije it net fergees’. Saakstra hat noait yn bestân stien om te trouwen, want, sa hat er my earder al ris tabetroud, ‘at jo in wyt hynder op stâl hawwe moatte jo in bulte struie’. Dat de pont werom komt fynt er prachtich. It falt him net ôf fan de oerheden dat se permissy jouwe. ‘Mar’, warskôget er my, ‘at je om jild komme, dan binne se net thús’.

Ik freegje oan Saakstra at hy der oars wat foar oer hawwe soe. Hy swijt even en seit dan ‘Sjoch Gryt, moast rekkenje ik haw in protte omkesizzers’.

Gryt van Duinen
29 juny 2006

Reisverslag over een reis naar 'Friesland' in Nederland

Op het spoor van mijn voorouders.
(Ralf Kingma uit Duitsland)

Op 23 juli om 4 uur 's nachts begon onze reis van Lahr in het Zwartewoud (Duitsland) naar Nederland. De vele koffers en specifieke vakantie-bagage hadden we 's avonds al in de auto gepakt. Eindelijk na ongeveer 8 uur rijden over autosnelwegen en met maar twee pauzes, komen we in het vakantieoord "It Wijd" te Eernewoude bij Leeuwarden in Friesland aan. We mochten de vakantiewoning om precies 3 uur betrekken en deze was met de tuin mooi direct aan het water gelegen.

In het vakantiepark is onder meer een sportcentrum met tennisbanen, een binnenzwembad en een winkel's. Morgens bij het ontbijt in de tuin hadden we bezoek van eenden en vogels. Er zijn daar kilometer-slange wandel- en fietspaden; kortom een prima plekje om een mooie vakantie in Friesland te houden.

Vooraf heb ik thuis met de familie afgesproken, dat ik twee dagen compleet aan mijn hobby, (genealogie) mag besteden. Als eerste gaan we een dag naar Leeuwarden. Dit is een erg mooie stad met vele winkels en andere bezienswaardigheden. Terwijl ik nu naar het Rijksarchief ging, had de rest van de familie genoeg tijd om de stad uitgebreid te bekijken.

In het Rijksarchief meldde ik me bij de receptie en na het overleggen van enkele persoonlijke gegevens kreeg

ik een bezoekerskaart. Mijn tas moest ik in een kluisje achterlaten en vervolgens ging ik naar de 1e etage, afdeling genealogie. Een aardige mevrouw legt me de bediening van de vele PC's en registerkasten uit. Trouwens tijdens mijn hele bezoek in het Rijksarchief werd ik zeer vriendelijk geholpen. Al snel had ik alles door en met de computer en het register vond ik het boek van mijn voorouders, beginnend met Jelle Kingum. Het boek had nr. 363. Ik kon die bladzijden, die ik wilde hebben, voor slechts 10 cent per stuk kopiëren. Terwijl ik naar mijn voorouders zat te zoeken, zocht die aardige mevrouw voor mij naar foto's. Na lang zoeken vond ze inderdaad een foto van de Kingmatille en de daarbij behorende plattegrond. Per toeval trof ik in het Rijksarchief mijn Nederlandse correspondenten Karel van der Wal en Ype Brouwers, die beiden heel veel tijd in het Archief doorbrengen. In een oogwink waren er drie uren voorbij en een uur later dan was afgesproken, trof ik mijn familie in een bakkerij om een hapje te eten.

Hierna gingen we nu met zijn allen naar het Fries museum om een aquarel schilderij van de Kingma-State, geschilderd door A. Martin in 1860, te bekijken. In de foyer vraag ik of dit schilderij hier is. De portier vraagt een medewerker van het museum en bevestigt ons, dat het schilderij hier is, echter in het archief staat en voor niemand toegankelijk is. Als we het willen bezichtigen, moeten we dit eerst schriftelijk aanvragen bij het museum.

Onverricht en teleurgesteld gingen we naar de V.V.V. (vereniging voor vreemdelingen verkeer) om daar een vlaggestokhouder voor 5,- Euro te kopen. Ook kochten we een houten vlaggestok met oranje knop voor 5,- Euro en een Friese vlag voor 25,- Euro. Bijna alle huizen in Friesland hebben een vlaggestokhouder om te kunnen vlaggen en als herinnering aan mijn Friese voorouders en aan de mooie tijd in Friesland, willen wij ook zo'n vlaggestokhouder aan ons vakantiehuisje aan het meer in Duitsland. Ook hebben we nog een klomp gekocht.

In de nationale bibliotheek in Leeuwarden vond ik na lang zoeken het Friese lied van de Kingmatille: “ Oan `e dyk fan Keimptille “ van J. Slofstra. Een vriendelijke meneer maakte voor mij een kopie van het muziekstuk. Het bezoek aan Leeuwarden met al zijn bezienswaardigheden, was voor de familie aanleiding om drie dagen later nog eens een stadsrondgang door Leeuwarden te maken.

De laatste zondag van de vakantie hadden we nog een genealogische dag gepland aan het Popta Slot te Marssum bij Leeuwarden, omdat dit alleen's zondags te bezichtigen is. Mijn bedoeling was het schilderij van onze voorouder Ignatius van Kingma te bekijken. Het Popta Slot op zich is een prachtige grote State, dat op het moment geres- taureerd wordt. De weg naar Marssum was gemakkelijk te vinden en ook het Popta Slot was goed aangegeven. En inderdaad, direct links in de foyer hing het beeld van Ignatius, waarvoor we kwamen. Helaas mochten we van het schilderij geen foto nemen, omdat er in het Popta Slot een totaal verbod geldt t.a.v. fotograferen. Toch gaf het een goed gevoel voor het beeld te staan!

Vervolgens reden we verder over de autosnelweg naar Franeker. Hier aangekomen, zochten we naar de Dijkstraat, waar kolonel Ignatius van Kingma met een regiment ruiters en de prins Johan Maurits van Nassau door de brug zakte en in het water viel. Op deze plaats her- innert een gedenksteen aan dit voorval. Omdat de winkels gesloten waren, was er weinig vertier op straat en zijn daarom een paar dagen later nog een keer gegaan om gezellig tussen het publiek te winkelen. Franeker is een klein maar mooi en overzichtelijke stad.

Uit vele beschrijvingen wist ik, dat er een klein smal straatje vanuit Franeker naar Zweins moest lopen. Daar Franeker niet al te groot is, vonden we het weggetje redelijk snel. Langzaam en oplettend reden we de paar kilometer naar Zweins en hier aangekomen gingen we eerst naar de Kingmatille met zijn theehuisjes direkt aan het Van Harinxmakanaal. Het Van Harinxmakanaal loopt van Leeuwarden via

Zweins en Franeker naar Harlingen waar het in de Waddenzee uitmondt. Het moet ook erg mooi zijn, om ook eens met een schip over het kanaal te varen. Aan de oever van het kanaal houden we een pauze. Voldaan en uitgerust reden we naar de plek, tot waar in 1864 de Kingma-State had gestaan. Tegenwoordig grazen er schapen op de open plekken in het bos. We hadden het geluk, dat net op dat moment een oudere man de schapenweide verliet. Vriendelijk en beleefd vroeg ik, of ik het huidige natuurreservaat mocht betreden. De oudere man was erg vriendelijk en vond het goed. Met fotocamera liepen mijn zoon en ik over de “heilige” grond van de Kingma-State. Helaas is er niet veel meer te zien.

Na deze ervaring reden we naar de Reginakerk, die slechts enkele meters verder stond. De kerk was gesloten en we moesten de sleutel bij de kosteres in het dorp halen, die met ons meeging. Toch wel een beetje gespannen gingen we de kerk binnen. De kosteres verteld ons verschillende gebeurtenissen over de kerk en over het orgel, dat in 2003 gerestaureerd zal worden. Onze dochter, die goed piano speelt, mocht zelfs even op het orgel spelen. De kosteres vertelde ons ook, dat alle Kingma's toegang tot de kerk hebben, omdat de Kingma's in de 16e eeuw een zegen voor het dorp waren. De kerk is erg bezienswaardig met de grafstenen van de Kingma's op de vloer, het kleine eenzame wapen en de twee Herenbanken. Erg interessant is ook de grafsteen aan de noord muur, gemaakt voor de vrouw van Ignatius

van Kingma. Tenslotte tekenden we nog het gastenboek en kregen een origineel stempel van de Reginakerk. Helaas hebben we de ochtenddienst, juist op deze zondagmorgen gehouden, gemist.

Over het Van Harinxmakanaal reden we naar Dronrijp en ontdekten daar een wegwijzer die ook naar de Kingmatille wees. Dit volgend kwamen we via een smal straatje in een doodlopende steeg, direkt tegenover de Kingmatille. Van hieruit hadden we een prachtig overzicht op het hele stratenpatroon van de Kingmatille met het daarachter gelegen dorpje Zweins.

Op de terug reis naar ons vakantieoord 'It Wijd' reden we door vele dorpen waar mijn grootouders en hun voorouders zijn geboren, woonden en stierven. De plaatsen Huins, Lions, Baard, Jorwerd, Oosterwierum alsook Oosterlittens en Winsum liggen alle vlak bijelkaar en hebben alle hetzelfde dorpsaanzicht met hun huizen en kerken. In de dorpen waren de wegen naar de kerk met schelpen belegd en toevallig vonden we ook nog een gaaf gebleven Kinkhoorn (Wulk). Deze vondst vonden we daarom zo leuk, omdat de Kinkhoorn in het wapen van de Kingma's voorkomt.

De vakantie in Friesland is ons heel goed bevallen. De mensen zijn er erg vriendelijk en het weer was gelukkig ook erg mooi. Al met al, kan ik iedereen een reis naar Friesland aanbevelen en ik weet zeker dat ik persoonlijk nogeens naar Friesland ga.

Vertaling Daniels

Joost Kingma

Stateloos

We zijn nóg stateloos.

En dan bedoel ik niet de stateloosheid waarin de ontheemden verkeren die aan Rita Verdonk moeten rapporteren. Neen, dan heb ik het over het feit dat we het nog moeten doen zonder een herbouwde Kingma State. Gelukkig ziet het er sinds enige weken naar uit dat onze stateloosheid de langste tijd heeft gehad. De stichting Herstel Kingma State heeft namelijk een kleine acht hectare grond aangekocht gelegen rond de huiskavel waarop de state tot zo'n anderhalve eeuw geleden heeft gestaan. Inclusief die huiskavel van ruim twee hectare die we van Staatsbosbeheer in erfpacht kunnen krijgen, beschikken we straks over circa tien hectare voor de herontwikkeling van ons voorvaderlijk slot. Een andere positieve ontwikkeling is dat de gemeente Franekeradeel ons heeft uitgenodigd om binnenkort onze visie op de herbouw uiteen te zetten voor de gemeenteraad. Een uitnodiging die we vanzelfsprekend met twee handen aangrijpen. Zeker als je weet dat statelozen lang niet altijd even welkom waren in datzelfde Franeker.

Immers, armlastige reizigers die aan de poorten van de stad voor steun en onderdak aanklopten werden eertijds met een soort 'oprotpremie' aangemoedigd weer zo snel mogelijk te vertrekken. Onder hen waren in 1646, het eerste jaar dat hiervan registratie werd bijgehouden, ondermeer 'een arme frou uyt Ierlant, 5 Polacken met een kint, een Hoogduytsche student en een Ongerse edelman'.

Ondanks onze stateloosheid zijn we dus toch welkom in Franeker. Dat heeft bij ons een opgewekte gemoedstoestand tot gevolg. Mocht u van dit nieuws zelfs 'in alle staten' geraken en direct in een state willen overnachten, dan kan ik u de fraaie brochure over alle staten rondom Leeuwarden van de stichting Staten en Stinzen aanbevelen.

Fryslan, staat en macht (Hilversum, 1999) pag. 154-155

Zie de website www.statenstinzen.nl

